
Závěrečná zpráva

Ornitologický inventarizační průzkum PR Úlibická bažantnice

Michal Gerža, Vasil Hutník

20. 8. 2019

Kód ZCHÚ podle ÚSOP: 473

Zadavatel: Královéhradecký kraj, Pivovarské náměstí 1245, 500 03 Hradec Králové

Řešitel: Mgr. Michal Gerža, Sedloňov 133, 517 91 Deštné v Orlických horách

Zpracováno na základě smlouvy o dílo ze dne 10. 5. 2019

Terénní průzkum byl proveden v období od dubna do července 2019

Zpracováno ke dni 20. 8. 2019

Rozloha zkoumaného území: 27,5 ha

Obsah

1. Metodika.....	3
2. Výsledky.....	3
3. Poznámky k vybraným druhům.....	7
4. Použité podklady.....	9

1. Metodika

Terénní průzkum v roce 2019 prováděl Vasil Hutník. Lokalitu navštívil třikrát, a to ve dnech 13. 4, 8. 5. a 1. 6. Průzkum byl spíše extenzivní povahy a nezahrnoval období celého roku. Byl prováděn přímým vizuálním a akustickým pozorováním.

Pozornost byla věnována hnízdění jednotlivých druhů, i když vzhledem k časovým možnostem a rozsahu průzkumu jsou poznatky o hnízdění spíše jen orientační. Hnízdění bylo hodnoceno do kategorií podle mezinárodních kritérií průkaznosti hnízdění (sensu Šťastný et al. 1996). Při každé návštěvě byl dále u každého druhu zaznamenán počet registrovaných jedinců a následně byla subjektivním způsobem vyhodnocena četnost druhu na území PR. Četnost byla hodnocena ve čtyřech stupních: O – ojedinělé hnízdění (1 pár, přičemž některá pozorování mohou být jen zálety z okolí), B – běžné hnízdění (2 až 4 páry), H – hojné hnízdění (5 a více párů), NE – nehnízdící, pouze lovecký zálet či náhodný přelet.

Přehled zjištěných druhů je uspořádán do přehledné tabulky. Ta vedle údajů o četnosti a hnízdění dále obsahuje kategorie ohrožení podle vyhlášky č. 395/1991 Sb. a podle červeného seznamu ptáků (Šťastný, Bejček et Němec 2017 3). Druhý z autorů Michal Gerža vytvořil konečnou podobu závěrečné zprávy a tabulky druhů. Doplnil údaje i dalších autorů, kteří v minulosti taktéž provedli v PR ornitologický průzkum. Jedná se o inventarizace obsažené v předchozích plánech péče o PR (Hotový 2010, Vysloužil 1996) a o údaje obsažené v Nálezové databázi ochrany přírody (Klůz 1977, Vaněk 2015).

2. Výsledky

Vysvětlivky k tabulkám:

Sloupec *Stupeň ohrožení*

IUCN – kategorie ohrožení dle „Červeného seznamu ptáků České republiky“ (Šťastný, Bejček et Němec 2017)

CR – kriticky ohrožený

EN – ohrožený

VU – zranitelný

NT – druh téměř ohrožený

§ – taxony chráněné dle vyhl. MŽP č. 395/1992 Sb. a vyhl. č. 166/2005 Sb.

§2 – silně ohrožený druh

§3 – ohrožený druh

Sloupec *Nálezce* – řazeno chronologicky od nejnovějšího údaje k nejstaršímu

H19 – Hutník 2019, V15 – Vaněk 2015, H10 – Hotový 2010, V96 – Vysloužil 1996, K77 – Klůz 1977

Charakteristiky výskytu

Četnost (sensu Hutník 2019)	NE	nehnízdící, pouze lovecký zálet
	O	ojedinělé hnízdění – 0 až 1 pár (některá pozorování mohou být jen zálety z okolí)
	B	běžné hnízdění – 2 až 4 páry
	H	hojné hnízdění – 5 a více párů
Kategorie hnízdění	A0	druh pozorovaný v době hnízdění
	A1	druh pozorovaný v hnízdění ve vhodném prostředí
	A2	zpěv
	B1	druh pozorovaný v době hnízdění ve vhodném hnízdním prostředí
	C3	pár pozorovaný v době hnízdění ve vhodném hnízdním prostředí
	C4	stálý okrsek předpokládaný na základě opakovaného pozorování
	C6	hledání hnízdišť
	C13	přílety na hnízdiště
	C16	hnízdo s mláděty
	D11	nález použitého hnízda
	D12	nález čerstvě vyvedených mláďat
	D16	nález hnízda s mláděty

Soupis všech zjištěných druhů

Český název	Vědecký název	Stupeň ohrožení		Nálezce								
				H19					V15	H10	V96	K77
		IUCN	§	13.4.	8.5.	1.6.	četnost	hnízdění				
bažant obecný	<i>Phasianus colchicus</i>			1	1	1	O	C4	x		x	x
bekasina otavní	<i>Gallinago gallinago</i>	EN	§2									x
brhlík lesní	<i>Sitta europaea</i>			4	3	2	B	C4	x	x	x	x
budníček lesní	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>											x
budníček menší	<i>Phylloscopus collybita</i>			10	8	5	H	C4	x	x	x	x
budníček větší	<i>Phylloscopus trochilus</i>			2	1	1	B	C4			x	x
čáp bílý	<i>Ciconia ciconia</i>	NT	§3								x	x
čáp černý	<i>Ciconia nigra</i>	VU	§2	1			O	B1				
čejka chocholátá	<i>Vanellus vanellus</i>	VU									x	x
červenka obecná	<i>Erithacus rubecula</i>			10	4	5	H	C4	x		x	x
čížek lesní	<i>Spinus spinus</i>										x	x
datel černý	<i>Dryocopus martius</i>				1	1	O	C4				
dlask tlustozobý	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>			2	2	1	B	C4			x	x
drozd brávník	<i>Turdus viscivorus</i>											x
drozd kvičala	<i>Turdus pilaris</i>			1		1	O	C4	x		x	x

drozd zpěvný	<i>Turdus philomelos</i>			3	5	3	B	D11			x	x
holub domácí	<i>Columba livia f.domestica</i>								x			
holub doupňák	<i>Columba oenas</i>	VU	§2	1	1	1	O	C4	C13			
holub hřivnáč	<i>Columba palumbus</i>			2	2	2	B	C4	x	x	x	x
hrdlička divoká	<i>Streptopelia turtur</i>										x	x
hrdlička zahradní	<i>Streptopelia decaocto</i>			1	0	1	O	C4			x	x
hýl obecný	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>										x	x
jestřáb lesní	<i>Accipiter gentilis</i>	VU	§3								x	
jiříčka obecná	<i>Delichon urbicum</i>	NT									x	x
kachna divoká	<i>Anas platyrhynchos</i>			1	1	1	O	C4	x	x	x	x
káně lesní	<i>Buteo buteo</i>									x	x	x
konipas bílý	<i>Motacilla alba</i>			1	1		O	C4			x	x
konipas horský	<i>Motacilla cinerea</i>								x			
konopka obecná	<i>Linaria cannabina</i>								x			x
koroptev polní	<i>Perdix perdix</i>	NT	§O								x	x
kos černý	<i>Turdus merula</i>			3	6	4	H	C3	x	x	x	x
krahujec obecný	<i>Accipiter nisus</i>	VU	§2								x	x
králíček obecný	<i>Regulus regulus</i>										x	x
králíček ohnivý	<i>Regulus ignicapilla</i>			1			O	C3				
krutihlav obecný	<i>Jynx torquilla</i>	VU	§2								x	x
kukačka obecná	<i>Cuculus canorus</i>				1		O	C6	x	x	x	x
ledňáček říční	<i>Alcedo atthis</i>	VU	§2								x	x
lejsek černohlavý	<i>Ficedula hypoleuca</i>	NT										x
lejsek šedý	<i>Muscicapa striata</i>		§3			1	O	C3	A2		x	x
linduška lesní	<i>Anthus trivialis</i>											x
mlynařík dlouhoocasý	<i>Aegithalos caudatus</i>										x	x
pěnice černohlavá	<i>Sylvia atricapilla</i>			2	5	6	H	C4	x	x	x	x
pěnice hnědokřídlá	<i>Sylvia communis</i>										x	x
pěnice pokřovní	<i>Sylvia curruca</i>										x	x
pěnice slavíková	<i>Sylvia borin</i>					1	O	C3			x	x
pěnkava obecná	<i>Fringilla coelebs</i>			10	10	5	H	C4	x	x	x	x
pěvuška modrá	<i>Prunella modularis</i>											x
poštolka obecná	<i>Falco tinnunculus</i>								x	x	x	x
puštík obecný	<i>Strix aluco</i>					1	O	B1				x
racek chechtavý	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	VU									x	x
rákosník zpěvný	<i>Acrocephalus palustris</i>								x		x	x
rehek domácí	<i>Phoenicurus ochruros</i>										x	x
rehek zahradní	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>											x
rorýs obecný	<i>Apus apus</i>		§3								x	x
sedmihlásek hajní	<i>Hippolais icterina</i>				1	1	O	C4	x		x	x
skřivan polní	<i>Alauda arvensis</i>										x	x
slavík obecný	<i>Luscinia megarhynchos</i>		§3									x
sojka obecná	<i>Garrulus glandarius</i>				1	1	O	C4	x	x	x	x
stehlík obecný	<i>Carduelis carduelis</i>				1		O	C3			x	x

straka obecná	<i>Pica pica</i>										x	x
strakapoud prostřední	<i>Dendrocopos medius</i>	VU	§3	1	1		O	C4	C16			
strakapoud velký	<i>Dendrocopos major</i>			4	4	4		B		x	x	x
strnad obecný	<i>Emberiza citrinella</i>			2	2	1	B	C4			x	x
střízlík obecný	<i>Troglodytes troglodytes</i>			2	2	2		B	x		x	x
sýček obecný	<i>Athene noctua</i>	CR	§2								x	
sýkora babka	<i>Poecile palustris</i>			1			O	C3	x		x	x
sýkora koňadra	<i>Parus major</i>			10	6	5	H	D16	x	x	x	x
sýkora modřinka	<i>Cyanistes caeruleus</i>			5	5	2	H	D12	x	x	x	x
šoupálek dlouhoprstý	<i>Certhia familiaris</i>			2		1	B	C4			x	x
šoupálek krátkoprstý	<i>Certhia brachydactyla</i>					1	O	C4				x
špaček obecný	<i>Sturnus vulgaris</i>			10	10	5	H	D16	x		x	x
ťuhýk obecný	<i>Lanius collurio</i>	NT	§3									x
včelojed lesní	<i>Pernis apivorus</i>	EN	§2	1	1	1	O	C4	C13			
vlaštovka obecná	<i>Hirundo rustica</i>	NT	§3								x	x
volavka popelavá	<i>Ardea cinerea</i>	NT			1		NE	A0	A1			
vrabec domácí	<i>Passer domesticus</i>										x	x
vrabec polní	<i>Passer montanus</i>										x	x
vrána šedá	<i>Corvus cornix</i>										x	x
zvonek zelený	<i>Chloris chloris</i>				1		O	C3			x	x
zvonohlík zahradní	<i>Serinus serinus</i>				1		O	C3				x
žluna zelená	<i>Picus viridis</i>			1	1		O	C4	x		x	x
žluva hajní	<i>Oriolus oriolus</i>		§2			1	O	C3			x	x

Na území PR bylo doposud zaznamenáno 82 druhů ptáků. Při průzkumu v roce 2019 bylo zaregistrováno 42 druhů. Mnoho druhů zde bylo v minulosti i současnosti zaznamenáno jen při náhodných přeletech, záletech za potravou či byly zaregistrovány v těsném okolí tvořeném zemědělskými plochami (ve velké míře ornou půdou). Velká část druhů uvedených v seznamu tak nemá těsnější vazbu na lokalitu. Jsou to například druhy jako vrabec domácí a polní, vrána šedá, bažant obecný, skřivan polní, rorýs obecný, čáp bílý, vlaštovka obecná, racek chechtavý či koroptev polní.

Podle druhů majících těsnější vazbu k lokalitě lze zdejší avifaunu charakterizovat jako společenstvo charakteristické pro nížinné lesy. Početně je zastoupena skupina druhů vázaných na stromové dutiny (např. brhlík lesní, datel černý, holub doupňák a hřivnáč, strakapoud prostřední, špaček obecný a mnoho dalších). Hojné zastoupení dutinových druhů je dáno zejména přítomností velmi starých stromů v porostech PR (zejména dubů) a ponecháváním souší a zlomů. Ve starších a poškozených stromech si šplhavci s oblibou budují hnízdní dutiny, které po vyvedení mláďat opouštějí. Tyto dutiny jsou následně osídlovány netopýry nebo některými pěvci. Ponechávání těchto stromů v porostu je pro rozmnožování mnoha druhů ptáků i dalších živočichů nezbytným předpokladem. Starší a poškozené stromy jsou obývány též mnoha druhy hmyzu, jež jsou potravou většiny avifauny.

3. Poznámky k vybraným druhům

Čáp černý (*Ciconia nigra*) VU, §2

Čáp černý byl v PR zaznamenán poprvé v roce 2019 při jedné jarní návštěvě. Lokalitu využívá zřejmě jen jako loviště (Úlibický potok) a nehnízdí tu (jeho hnízdění by zcela jistě neuniklo pozornosti).

Čáp černý je tažný pták, který se v ČR vyskytuje především v rozsáhlejších lesích od lužních lesů v nížinách až po horské oblasti, v posledních letech i v kulturní krajině. Na začátku 20. století druh z části střední Evropy zcela vymizel. Ve 30. letech 20. století začal opět znovu osídlovat původní území. V současnosti hnízdí v lesnatých oblastech na téměř celém území ČR 300-400 párů.

Holub doupňák (*Columba oenas*) VU, §2

Holub doupňák byl v PR zaregistrován až posledními průzkumy (Hutník 2019, Vaněk 2015), dříve tu znám nebyl. Druh zde pravděpodobně i hnízdí, i když jen velmi ojediněle.

Doupňák hnízdí na celém území od nížin až do hor po cca 1200 mn.m., kde zvláště bučiny jsou jeho oblíbeným stanovištěm. Oproti letům 1985-89 se jeho stavy na území státu zvýšily o zhruba o 20-30%. Oproti minulosti k hnízdění ve větší míře využívá též parky, příměstské lesy a další podobné uměle vytvořené či silně ovlivněné prostředí, které ale poskytují dostatek možností k hnízdění.

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*) VU, §3 a **krahujec obecný (*Accipiter nisus*)** VU, §2

Tito dravci byli v PR zaznamenáni jen nejstaršími průzkumy (jestřába uvádí Vysloužil 1996, krahujce Klůz 1977 a Vysloužil 1996). Je možné, že oba či některý z dravců se i nadále na lokalitě vyskytují. Zejména krahujec často uniká pozornosti, neboť žije dost skrytým způsobem života.

Oba dravci se vyskytují na většině území ČR. Hnízdí v lesních porostech, chybí jen v bezlesých oblastech. Vyskytují se až po horní hranici lesa, zastížení bývají ještě výše. U obou druhů došlo v Evropě k silnému poklesu stavů vinou pronásledování již v 19. století. Během 20. století početnost kolísala, hlavně v 50. a 60. letech silně klesla, patrně v souvislosti s užíváním vysoce toxických pesticidů v zemědělství. Od 70-80. let minulého století jejich početnost opět stoupá.

Ledňáček říční (*Alcedo atthis*) VU, §2

Ledňáčka uvádějí jen nejstarší průzkumy (Klůz 1977, Vysloužil 1996). Úlibický potok byl jeho lovištěm a je možné, že mohl přímo v PR i hnízdit. Potok se tu vyznačuje vyššími kolmými hlinitými břehy, kde by si mohl vytvořit i hnízdí noru. Pokud by se ledňáček na lokalitě nebo větším úseku Úlibického potoka aktuálně vyskytoval, zcela jistě by neunikl pozornosti.

V ČR pravidelně, i když ne příliš hojně, hnízdí od nížin do výšek kolem 600 m n. m., výše jen výjimečně. Nehojně obývá čisté řeky, potoky a jezera s vodorovnými pobřežními stěnami umožňujícími vyhrabání hnízdní nory. Početnost silně kolísá v návaznosti na průběh

zim, při tuhých zimách bývají vysoké ztráty. Ledňáček říční je nepravidelně tažný pták, jedinci se v zimě potulují.

Lejsek šedý (*Muscicapa striata*) §3

Lejska šedého uvádějí skoro všechny ornitologické průzkumy. Podle pozorování v roce 2019 tu hnízdí pravděpodobně jeden pár.

V ČR hnízdí celkem rovnoměrně na celém území, i když jeho hustota není nikde vysoká. Vyskytuje se od nížin a pahorkatin, kde je relativně hojnější, až po zhruba 750 m n. m., výše vystupuje jen vzácně. Hojně se vyskytuje v zahradách, parcích, na okrajích lesů, často i v obcích. Hnízdo bývá umístěno zpravidla v otevřené dutině, často i na římsách střech. Jako v téměř celé Evropě, tak i u nás od konce minulého století početnost mírně stoupá. Je tažný.

Strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) VU, §3

Tohoto strakapouda z PR uvádějí až poslední průzkumy (Hutník 2019, Vaněk 2015), dříve tu zaregistrován nebyl. Pravděpodobně tu hnízdí jeden pár.

Na většině našeho území patří k nepříliš hojným druhům, směrem na východ se početnost zvyšuje. Je to druh nižších nadmořských výšek, nad 500 m n. m. se vyskytuje řídce. Obývá listnaté, méně často smíšené lesy, nejhojnější je v lužních lesích s dubem a v teplých doubravách. Hnízdí ve stromových dutinách, které si sám vytesává. Současná evropská populace je považována za stabilní. V celém areálu se jedná o stálý druh.

Včelojed lesní (*Pernis apivorus*) EN, §2

Včelojed lesní je v současnosti zřejmě nejvýznamnějším hnízdícím druhem rezervace (hnízdí tu jeden pár). Zaznamenán byl teprve průzkumy v letech 2019 (Hutník) a 2015 (Vaněk), z dřívější doby tu znám není.

Včelojed je přísně tažný druh zimující v Africe na jih od Sahary. Hnízdí nepravidelně a nepříliš početně po celém území ČR. Obývá nížiny, střední polohy a ojediněle vystupuje až do hor. Vedle lesních komplexů vyžaduje také blízkost otevřených ploch jako jsou pole, louky a pastviny. Živí se především larvami vos, které vyhrabává ze zemních hnízd. Populace včelojedů v ČR vykazuje v posledních desetiletích stabilitu s mírným vzestupem početnosti.

Žluva hajní (*Oriolus oriolus*) §2

Žluva podle průzkumu v roce 2019 v PR hnízdí v počtu jednoho páru. Preferuje nížiny, hnízdí do výšek kolem 500-600 m n. m. Obývá listnaté lesy, zahrady, parky, remízky a porosty kolem vod. Méně často se vyskytuje i v lesích smíšených, jehličnatým se vyhýbá. U nás hnízdí pravidelně, i když ne příliš hojně. Od 80. let minulého století u nás dochází k mírnému nárůstu početnosti. Přísně tažný druh, zimuje v Africe na jih od rovníku.

4. Použité podklady

- AOPK ČR. Nálezová databáze ochrany přírody. [on-line databáze; portal.nature.cz].
- Hotový J. (2010): Zoologický průzkum PR Úlibická bažantnice - obratlovci. Ms., in Mikeska M. (2011): Plán péče o přírodní rezervaci Úlibická bažantnice na období 2011–2020. Depon. in Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, Hradec Králové.
- Šťastný K., Bejček V. et Hudec K. (2006): Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČR 2001–2003. AVENTINUM.
- Šťastný K., Bejček V. et Němec M. (2017): Červený seznam ptáků České republiky. Příroda, Praha, 34: 107–154.
- Vysloužil L. (1996): Zoologická inventarizace chráněného území Úlibická bažantnice, okres Jičín. Ms., in Hladík M. et Tomsa T. (1996): Plán péče o přírodní rezervaci Úlibická bažantnice na období 1997–2007. Depon. in Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, Hradec Králové.